

## Bil 26:3

### Revision av Allmänt utbildningsområde 2 och 3 vid Högskolan i Gävle

Vid Lärarutbildningens sammanträde den 27 november 2007 lämnade arbetsgruppen för AU en rapport från det pågående arbetet med revideringen av Allmänt utbildningsområde<sup>1</sup>. Med utgångspunkt från rapporten uppdrog Lärarutbildningsnämnden åt arbetsgruppen att ta fram två till tre tydliga förslag som anger innehåll och struktur samt möjliggör jämförelser<sup>2</sup>. Arbetsgruppen lägger här fram tre strukturellt olika förslag för Allmänt utbildningsområde 2 och diskuterar vissa innehållsmässiga delar under särskilda rubriker. Gruppen anser att detaljerna om innehållet i kurserna måste upplåtas åt dem ska genomföra själva kursplaneskivandet. Vad gäller Allmänt utbildningsområde 3 så har arbetsgruppen endast ett förslag på struktur.

#### Tre förslag till struktur av Allmänt utbildningsområde 2

Här nedan följer tre strukturellt olika förslag till uppläggning av terminen för AU 2. I det första förslaget består terminen av två kurser, en kurs innehållande moment om ledarskap och värdegrund samt vfu, samt en kurs i vetenskaplig teori och metod. I förslag 2 består terminen av tre kurser, där värdegrundsfrågorna är i fokus i en kurs som innefattar fältstudier och ledarskapsfrågorna är i fokus i den andra kursen som även innefattar praktiskt lärararbete. I förslag 3 består terminen av en enda sammanhållen kurs som inkluderar vetenskaplig teori och metod samt den verksamhetsförlagda utbildningen.

##### **Förslag 1**

AU 2, vt, tid + sen lärare  
G\*

Ledarskap/Värdegrund,
24 hp varav 9 hp VFU
Vetenskapligheten i lärarutbildningen 6 hp (se bilaga 1)

##### **Förslag 2**

AU 2, vt, tid + sen lärare  
G\*

Värdegrundskurs, 7,5 hp + fältstudier 3hp,
Ledarskapskurs, 7,5 hp + praktiskt lärararbete 6 hp
Vetenskapligheten i lärar- utbildningen, 6 hp

<sup>1</sup> se bilaga 46:1, [http://www.hig.se/rekt\\_kansli/fnyl/PROTOKOLL/2007/Bilagor/Bil%2046,1.pdf](http://www.hig.se/rekt_kansli/fnyl/PROTOKOLL/2007/Bilagor/Bil%2046,1.pdf)

<sup>2</sup> se protokoll [http://www.hig.se/rekt\\_kansli/fnyl/PROTOKOLL/2007/protokoll\\_2007\\_5.pdf](http://www.hig.se/rekt_kansli/fnyl/PROTOKOLL/2007/protokoll_2007_5.pdf)

### **Förslag 3**

AU 2, vt, tid + sen lärare

G\*

Ledarskap och skolans  
samhällsuppdrag

30 hp varav 9 hp VFU

### **Styrkor och svagheter med de tre olika förslagen**

Förslagen har olika styrkor och svagheter. Om man vill ha fram fungerande kursplaner snabbt så är förslag 2 det mest attraktiva. Det kommer inte att kräva lika mycket resurser som de övriga två förslagen eftersom man här i större utsträckning än i de andra två förslagen kan utgå från de redan befintliga kurserna. Även om AU 2 i förslag 2 består av tre separata kurser som till rubrikerna liknar de i dagsläget befintliga kurserna, så föreslår ändå arbetsgruppen att kursernas innehåll ska utarbetas av representanter från de fyra olika institutionerna för att säkerställa att högskolans samlade kompetens inom respektive område verkligen kommer kurserna till del.

Vill man däremot satsa på ett mer långsiktigt arbete som kanske ger mer intressanta kurser med större helhet så är förslag 1 och 3 de mest tilldragande. Samarbete som kräver kunskapsutbyte tar tid och måste få ta tid och kräver därmed större resurser. Erfarenheterna från arbetet med AU 1 visade att tiden var för knapp både vad gällde kursplanearbetet och kanske framförallt vad gällde organisering och planering av kurserna fram till kursstart. Kurserna har nu genomförts en gång och erfarenheterna från dessa visar att det finns ytterligare samarbetsvinster och gemensamma synsätt som gör att båda lärargrupperna nu för diskussioner om att sammanföra de två kurserna till en.

### **Fältstudieuppgifterna**

I Allmänt utbildningsområde 2 ingår 3 hp fältstudier. Arbetsgruppen för AU föreslår att 1,5 hp av dessa ska behandla "Barn och ungdomars behov av särskilt stöd och specialpedagogiskt förhållningssätt". Fältstudieuppgiften introduceras med en föreläsning, uppgiften genomförs på partnerskolan och innefattar litteratur om specialpedagogiskt förhållningssätt. Uppgiften följs upp med ett examinerande seminarium. De resterande 1,5 hp ska ägnas åt "Hållbar utveckling". Denna fältstudievecka inleds med en temadag/workshop med Globala skolan och även här ingår litteratur. Studenterna får på detta sätt ett smakprov på tre av de föreslagna fyra valbara kurserna som sedan ges för tidigarelärare i AU 3. Detta är viktigt om studenten ska kunna bilda sig en uppfattning om vilka ämnesområden som kan vara mest angelägna och intressanta för just den studenten. I Högskoleverkets PM om "Lärarutbildningen och utbildning för hållbar utveckling" från 2008, där man har intervjuat företrädare från nio lärarutbildningar om hur de arbetar med utbildning för hållbar utveckling, kan man konstatera att

Om kurser kring utbildning för hållbar utveckling är valfria väljer de flesta studenter andra kurser. De flesta som går kurser om hållbar utveckling upplever dem dock som värdefulla och tankeväckande. (s.3)

Hållbar utveckling är ett angeläget område för blivande lärare, men eftersom det finns många angelägna ämnen så prioriterar flertalet studenter annat framför Hållbar utveckling.

Fältstudien kan förhoppningsvis ge fler studenter mersmak för ämnet och locka dem att fördjupa sig vidare inom området.

### **Förslag till struktur av terminen för Allmänt utbildningsområde 3**

Arbetsgruppen föreslår att Allmänt utbildningsområde 3 för tidigarelärare består av ett examensarbete på 15 hp och sedan av två valbara kurser på vardera 7,5 hp.

AU 3, ht

Tid, G\*

Sen, A\*

Examens- arbete, 15 hp	Examens- arbete, 30 hp
Valbar kurs, 1, 7,5 hp	
Valbar kurs, 2, 7,5 hp	

\*G = grundläggande nivå, A = avancerad nivå

De föreslagna valbara kurserna för tidigarelärarna i AU 3 är fyra till antalet:

”Fördjupningskurs i ledarskap och värdegrund”

”Barn och ungdomars behov av särskilt stöd, barn i riskzonen”

”Hållbar utveckling”

”IT-kunskap”

Det betyder att alla studenter kommer att läsa två av dessa fyra kurser. Arbetsgruppen för AU anser att dessa valbara moment representerar viktiga kunskapsområden för en blivande lärare som måste lyftas fram eftersom de annars inte får tillräckligt med utrymme i utbildningen.

Arbetsgruppen förordar att AU 3-terminen för tidigarelärare inleds med examensarbetet. AU 2 avslutas med den vetenskapliga kursen under vilken studenten väljer det ämne som examensarbetet ska skrivas inom. När hösten börjar ska studenten ha slipat på sin frågeställning och sitt syfte med examensarbetet och kan då med den vetenskapliga kursen färskt i minnet komma igång snabbare med sitt arbete. Skulle studenten sedan inte bli färdig i tid till det första ventileringsstillfället finns möjlighet att ventilera vid ett tillfälle som lämpligen ligger mellan den första och den andra valbara kursen.

### **Temadagar/Work shops**

Vissa moment som det är viktigt att studenten har kommit i kontakt med under sin utbildning, men som inte kan få något större utrymme inom dessa kursers ramar skulle kunna organiseras i form av temadagar eller workshops under Allmänt utbildningsområde. Exempel på sådana temadagar är

- Medicinsk orientering (hjärt-lungräddning, barnolycksfall)
- Dokumentation; betyg och bedömning
- Lagstiftning – sekretesslagen, anmälningsplikt
- Mobbning
- Hållbarhet i yrkeslivet
- IT och lärande

## **Progression**

Det allmänna utbildningsområdet består till sitt innehåll av kurser sammansatta av flera akademiska ämnen med syftet att motsvara för läraryrket centrala kunskapsområden. Detta innebär att det allmänna utbildningsområdet inte är ett akademiskt ämne i vanlig ordning med sin egen logiska ämnesprogression. Progressionen i AU kan ses ur flera perspektiv alltifrån den enskilde studentens progression till den progression som kan ses i utbildningsplaneringen.

### *Progression utifrån studenten*

Studenterna går in i utbildningen med olika erfarenheter och kunskaper i bagaget och progressionen ser därför olika ut för varje individ. Varje student måste börja där den befinner sig. I slutet av sin utbildning ska studenten i praktisk handling visa sig ha kunskaper om barn och ungas lärande och utveckling samt kunskaper om metoder och förhållningssätt i ett pedagogiskt ledarskap. Detta ska i sin tur integreras med de ämneskunskaper som studenten tillägnat sig i sin inriktning. Progressionen ligger i en ökad grad av självständighet i sättet att lösa uppgifter både i den verksamhetsförlagda och i den högskoleförlagda delen samt en ökad grad av komplexitet i de frågeställningar studenten möter. Under VFU gäller att det som i AU1 utförs av studenten som enstaka moment under handledning utförs i AU2 med högre grad av självständighet i både förberedelse, genomförande och uppföljning. Studentens ökade yrkesmässiga självinsikt är här en viktig del av progressionen. Den lokala lärarutbildaren som är den som återkommande möter studenten i olika faser av utbildningen spelar därför en viktig roll i denna process.

### *Progression i kursernas innehåll*

Progressionen i AU utifrån kursernas innehåll är planerad så att det mer generella kommer före det mer specifika, liksom att ramor och förutsättningar för yrket kommer före hantering av mer komplexa situationer inom detta ramverk. Ett exempel på detta är hur man bemöter barn och unga med olika specifika behov eller hur man hanterar konflikter och mobbning. Värdegrundsfrågor är aktuella genom hela AU där de introduceras i AU1 som en del av de förutsättningar och ramverk som skolan arbetar inom för att sedan i AU2 fördjupas och tillämpas både som ett kunskapsområde och i praktisk handling. Hur barn lär och utvecklas samt hur lärare kan stödja dessa processer är andra områden där progressionen går från det mer allmänna till det specifika. Ett tredje område slutligen, är utvecklingen av ett kritiskt förhållningssätt samt en ökad insikt i vetenskapliga teorier och metoder. Under AU3 utför studenten ett självständigt examensarbete där studenten ska förhålla sig till forskning samt utföra och redovisa en egen studie.

Studenten förväntas också under AU, liksom i utbildningen för övrigt, tillägna sig och använda informations- och presentationsteknik. Man skulle kunna kalla det en grundläggande digital didaktisk kompetens som dels handlar dels om att kunna använda IT för egen del och dels om att kunna handleda elevers lärande med hjälp av IT. En viss miniminivå läggs i kursplanerna som lärandemål och tillfälle ges till tillämpning både i kurserna på högskolan och i den verksamhetsförlagda delen.

Progressionen inom hela lärarutbildningen, genom AU, inriktningar och specialiseringar måste också formuleras. Arbetsgruppen för Allmänt utbildningsområde föreslår därför att LuN tar fram ett övergripande dokument gällande progression för områden genom hela

utbildningen så att även inriktningskurser och specialiseringar har med detta i sina kursplaner. Det kan vara inom områden som exempelvis

- muntlig och skriftlig framställning
- vetenskapligt förhållningssätt
- värdegrundsperspektiv (med avseende på genus, klass, etnicitet, sexualitet, m.m.)
- historiskt perspektiv
- informationsökning (med hjälp av biblioteket)
- IT-kompetens
- betyg och bedömning, etc.

Kursplaner inom AU och inriktningar som innehåller VFU bör också tydligt spegla den progression mot ökad självständighet som finns som mål för den verksamhetsförlagda utbildningen.

### **Examensmålen**

Arbetsgruppen för AU har diskuterat hur examensmålen, som tidigare samlades i en examinationsportfölj för studenten, ska kunna följas upp. Ett sätt skulle vara att skriva in målen i lämpliga kurser samt att låta målen finnas med på examinationsunderlagen för den verksamhetsförlagda utbildningen som de lokala lärarutbildarna ska lämna in till kursansvarig lärare. Många av målen är av sådan karaktär att man måste följa studenten över tid för att kunna veta om målet har uppnåtts och därför kan målen finnas inskrivna som delmål i kursplaner under hela utbildningens gång. Flera av målen ska förstås vara uppnådda under de två sista terminerna i AU 2/AU 3 och skulle därför kunna finnas uppdelade på dessa kursplaner. Här följer exempel på i vilka kurser, vilka mål skulle kunna placeras:

#### *Examensarbetet*

- visa sådan kunskap i ämnet eller inom ämnesområden som krävs för den verksamhet som utbildningen avser, inbegripet kunskap om ämnets eller ämnesområdets vetenskapliga grund, och om relevanta metoder inom verksamheten samt visa insikt om aktuella forskningsfrågor

#### *Ledarskap/Värdegrund, förslag 1 eller Värdegrund, förslag 2*

- visa kunskap om betydelsen av ett jämställdhetsperspektiv i den pedagogiska verksamheten och vid presentation av ämnesstoffet
- visa förmåga att förmedla och förankra samhällets och demokratins värdegrund
- visa förmåga att förmedla, förankra och tillämpa gällande regelverk som syftar till att förebygga och motverka diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever
- visa självkännedom och empatisk förmåga
- visa förmåga att i det pedagogiska arbetet göra bedömningar utifrån vetenskapliga, samhälleliga och etiska aspekter med särskilt beaktande av de mänskliga rättigheterna

#### *Ledarskap/Värdegrund förslag 1, eller Ledarskap, förslag 2*

- visa förmåga att självständigt och tillsammans med andra planera, genomföra, utvärdera och utveckla undervisning och annan pedagogisk verksamhet och delta i ledningen av denna
- visa förmåga att analysera, bedöma, dokumentera och värdera elevers lärande och utveckling i förhållande till verksamhetens mål samt informera och samarbeta med föräldrar och vårdnadshavare
- visa förmåga att använda informationsteknik i den pedagogiska verksamheten och inse betydelsen av olika mediers roll för denna

- visa förmåga till ett professionellt förhållningssätt gentemot barn, elever och deras vårdnadshavare

#### *Vetenskapligheten i lärarutbildningen*

- visa förmåga att kritiskt och självständigt tillvarata, systematisera och reflektera över både egna och andras erfarenheter och relevanta forskningsresultat för att därigenom bidra till utvecklingen av yrkesverksamheten och kunskapsutvecklingen inom ämnen eller ämnesområden.
- visa förmåga att identifiera sitt behov av ytterligare kunskap och utveckla sin kompetens i det pedagogiska arbetet.

#### **Organisation och genomförande**

Utifrån de erfarenheter högskolans lärare har fått genom arbetet med att sjösätta det reviderade Allmänna utbildningsområdet 1 så vill arbetsgruppen för AU påtala vikten av att i största möjligaste mån låta de personer som kommer att utses för kursplaneskrivande för AU 2/ AU 3 vara kvar som kursansvariga när kurserna ska genomföras.

Arbetsgruppen för revideringen av Allmänt utbildningsområde  
Hjördis Flodström Nilsson, V-inst  
Sarah Ljungquist, HS-inst  
Micael Melander, HS-inst  
Ingrid Nordqvist, P-inst  
Margareta Severfeldt, P-inst  
Lena Svennberg, N-inst, samt  
Kristina Andersson, LuK.

## Vetenskapligheten i lärarutbildningen

Eftersom ansvariga och examinatorer för examensarbeten inom lärarutbildningen kan konstatera att flertalet studenter uppvisar brister när det gäller vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig medvetenhet vid slutet av lärarutbildningen behöver dessa kunskaper och färdigheter förstärkas så till vida att lärarutbildningen skall vila på vetenskaplig grund. Vidare kan konstateras att det är vanskligt att förlita sig på att de olika inriktningarna skall tillhandahålla den vetenskapliga träningen – resultatet blir väldigt olika beroende på inriktning och inriktningarnas undervisning tycks ofta begränsa sig till den för inriktningen gängse metodiken (utan avseende på bakomliggande teoribildning). För att garantera en kontinuerlig utveckling av studenternas vetenskapliga förhållningssätt och att studenterna når en viss nivå av vetenskaplig medvetenhet, självständighet och kritiskt sinne bör en sådan undervisning förläggas till AU-området.

En mångdisciplinär utbildning som lärarutbildningen ställer särskilda krav härvidlag. Eftersom studenten i praktiken möter en mångfald av teoretiska perspektiv och metodiska ideal under sin utbildning bör de göras uppmärksamma på grunderna för denna mångfald, inte minst för att skärpa deras kritiska tänkande och självständighet. Här är det också viktigt att olika ämnen och inriktningar inte framställer den egna traditionen som generell norm.

Nedan följer ett förslag på hur den vetenskapliga utbildningen kan vara utformad väl medvetna om allt inte kan rymmas inom de 6 hp som är föreslagna för detta moment. Modellen är här av pedagogiska skäl uppdelad i fyra delar där de tre första bygger på en, enligt vårt sätt att se, nödvändig progression, emedan den sista är mer fristående (modellen vill illustrera en möjlig ordningsföljd, vilket inte betyder att delarna behöver uppfattas som delmoment):

1. Allmän vetenskapsteori
2. Teori
3. Metod
4. Kunskaps sociologi, forskningsetik m.m.

1. *Allmän vetenskapsteori (gemensamt för alla studenter)*

Eftersom studenterna möter en mångfald vetenskapliga traditioner och synsätt inom sin utbildning bör de få en översiktlig orientering om de moderna vetenskapliga disciplinernas *förutsättningar*. De bör få insikt i de kunskapsteoretiska perspektiv som ligger bakom de olika teoribildningar vi möter i dag. De bör även få insikt om att olika perspektiv inte alltid är förenliga, dvs. att olika teoretiska åskådningar kan lägga olika och inkommensurabla innebörder i kunskapsbegreppet, tolkningsbegreppet, objektbegreppet, erfarenhetsbegreppet, språkbegreppet etc. och att olika teorier därför inte alltid kan reduceras till en metodisk pluralism.

Som exempel på att inkommensurabla perspektiv legeras kan nämnas det vanliga greppet att förena hermeneutiska eller konstruktivistiska perspektiv med empiristiska på vad som förutsätts vara ett och samma objekt. Här bortser man från att hermeneutikens liksom konstruktivismens syn på objektet är radikalt annorlunda den empiristiska synen. För hermeneutikens vidkommande är objektet intenderat, dvs. ett fenomen ovillkorligt kopplat till subjektet; för konstruktivismens del är objektet språkligt genererat, dvs. objektet är alltid redan betecknat, det är givet i språket och kulturen; för empirismens del förutsätts däremot ett externt föreliggande objekt, som visserligen kan tolkas subjektivt och förstås kontextuellt, men den externa relationen till objektet framstår här som ett nödvändigt kunskapsvillkor. Med andra ord lägger hermeneutiken, konstruktivismen och empirismen helt olika innebörder i objektsbegreppet och det kan därför inte vara frågan om "ett och samma objekt" som undersöks på olika sätt. (Man kan ju diskutera huruvida hermeneutik eller konstruktivism kan kallas vetenskap, men man bör inte undanhålla studenterna de grundläggande skillnaderna i perspektiv och vilka konsekvenserna blir för respektive kunskapssyn, ännu mindre bör man lära ut hermeneutik och konstruktivism, som om de vore empiriska metoder.)

Studenterna bör även få kännedom om de olika innebörder av teoribegreppet som används i olika discipliner (alltifrån den epistemologiska användningen som förekommer inom delar av humaniora, teori i bemärkelsen åskådning eller synsätt, till de mer ändamålsenliga teoribegreppen som används i framförallt naturvetenskap och stora delar av samhällsvetenskap med bl.a. innebörderna "en samling påståenden som systematiserar vetandet inom ett visst avgränsat område", "förklaringsmodell", "hypotes" etc.)

Studenterna bör också uppmärksammas på skillnaden mellan teori och metod och samtidigt få en förståelse för att varje metod har sina teoretiska förutsättningar. Därefter bör de få en överblick över olika vetenskapers metodiska ideal samt kunna diskutera metodernas ändamålsenlighet, funktion och syfte.

Inte minst viktigt är att studenterna inom denna del av utbildningen bör få elementära kunskaper om olika former av beskrivningar, definitioner, klassifikationer, slutledningar och förklaringar samt en grundläggande träning i argumentationsanalys, källkritik och textkritik.

## 2. *Teori (ges inom inriktningarna eller institutionerna)*

Inom denna del undervisas studenterna i ämnesspecifik eller områdesspecifik teori. Här kan studenterna få kunskaper om vetenskapsområdets eller ämnets teoretiska traditioner och ideal. Man kan behandla frågor om teoriernas ändamål och räckvidd, frågor om teoretiska skiljelinjer inom det egna ämnes- eller vetenskapsområdet m.m. Utformningen av denna del bör vila på den enskilda institutionen eller ämnesavdelningen, där kunskapen finns. De didaktiska perspektiven bör introduceras, och problematiseras, här och teorierna bör delvis granskas utifrån deras didaktiska potential eller relevans.

## 3. *Metod (ges inom inriktningarna, vissa föreläsningar kan dock vara gemensamma)*

Här introduceras studenterna i den valda inriktningens, ämnets eller vetenskapsområdets viktigaste metoder. Tillämpning av metoderna och deras ändamål och räckvidd bör diskuteras, men man bör också uppmärksamma metodernas teoretiska förutsättningar samt deras didaktiska relevans.

Integrerat i denna del bör också den mer handfasta undervisningen om examensarbetets/uppsatsens eller rapportens utformning ske, med beaktande av hur teoretiska perspektiv och metodiska förfaranden motiverar examensarbetets disposition och utformning. Här kan det exempelvis vara på sin plats att motivera när

den vanligt förekommande IMRAD-modellen är metodiskt motiverad och när den inte är det.

4. *Forskningsetik, kunskapssociologi, m.m. (gemensam undervisning)*

Denna del av undervisningen tar upp etiska perspektiv på forskning och forskningsprocessen oberoende av inriktning (alltifrån plagiat till hantering av mänskligt ”material”). Det handlar om att uppmärksamma studenterna på befintliga regelsystem och att under hela utbildningen orientera dem om vad etiska överväganden och moraliska ställningstaganden innebär i praxis. Denna förberedelse är nödvändig för att studenterna, när de skall påbörja sitt examensarbete, har insikten om att etik skall genomsyra hela arbetet från planering till färdigställd produkt, vilket innebär att en fristående, refererande text på femton rader med referens till Vetenskapsrådet inte uppfyller de krav som vi förknippar med vetenskaplig etik och moral.

Även kunskapssociologiska frågor bör under hela utbildningen behandlas: t.ex. den politiska styrningens och de ekonomiska incitamentens förhållande till (och påverkan på) vetenskaplig utveckling, vetenskapliga synsätt och forskning. Mer specifikt kan man diskutera skolans behov och krav gentemot lärarutbildningens teori- och metodutveckling, relationen mellan högskolans och kommunernas ansvar etc.

Michael Gustavsson, HS-institutionen

Christina Gustafsson, P-institutionen